

Помимо того что социально-гуманитарные науки являются основой для социально-гуманитарных технологий, они сами могут оказывать технологическое воздействие на социум и его отдельных индивидов. Особенно наглядно это можно проиллюстрировать на примере научных прогнозов. Благодаря способности прогнозов влиять на цели, мотивы, средства деятельности людей научное прогнозирование сегодня превратилось в технологию управления. Например, прогнозы относительно угрозы наступления экологического кризиса заставили изменить экологическую политику, и на смену технологиям, направленным на покорение природы, приходят природоохранные технологии, что способствует предотвращению экологической катастрофы.

Любые социально-гуманитарные технологии содержат в себе скрытые опасности для людей, поскольку их внедрение кроме ожидаемых положительных результатов может привести к непредвиденным нежелательным последствиям. Минимизация нежелательных и повышение вероятности наступления ожидаемых последствий требуют глубокой предварительной проработки любых инновационных идей, прогнозирования результатов их воздействия на людей, на социальные процессы. Однако, как отмечает, например, И.Т. Касавин, социальные технологии до сих пор не стали предметом систематического и целенаправленного исследования какой-либо научной дисциплины, а их вовлечение в управление, социальное строительство, образование носит случайный характер. Разрыв между социальными науками и управленческой практикой приводит к тому, что крупные социально-политические решения «остаются плохо подготовленными, подверженными групповым интересам, непрозрачными, несут в себе риск неэффективности и коррупции» [1, с. 10].

При выборе средств воздействия на людей, которые в совокупности и составляют социально-гуманитарную технологию, необходимы знания о потребностях людей, механизме их формирования, об их интересах, ценностях, мотивах деятельности и т.д. Поэтому разработка эффективных социально-гуманитарных технологий и их успешная реализация требуют знания таких наук, как психология, политология, социология, история, экономическая теория, культурология, религиоведение, этнография и др. В то же время основные изменения в учебных планах специальностей в высшей школе сегодня заключаются в сокращении количества часов, выделяемых на изучение социально-гуманитарных дисциплин.

Источник

1. Касавин, И.Т. Социальные технологии и научное знание / И.Т. Касавин // Эпистемология & философия науки. — 2010. — Т. XXVI, № 4. — С. 5–15.

<http://edoc.bseu.by/>

М.В. Казлоў, асістэнт
pilski@tut.by
БДЭУ (Мінск)

ПРАБЛЕМАТЫКА МАРКСІСЦКАЙ ТРАДЫЦЫІ ГУМАНІТАРНАГА БЛОКА ў ПОЛІ ПАЛІТЫЧНАЙ ФІЛАСОФІІ

Гуманітарным дысцыплінам у перыяд сацыяльных выклікаў і катаклізмаў вельмі важна разумець, для чаго яны існуюць і якую ролю выконваюць у грамадстве. Асабліва важна гэта для палітычнай навукі, якая сутыкаецца непасрэдна з уладай у яе розных праявах.

Карціна свету, якая існуе сёння, уяўляе сабой мадэль, дзе роля гуманітарных дысцыплін і палітычнай навукі ў цэлым зводзіцца да спектакля (будзь то распылены спектакль або спектакль канцэнтраваны), пра які пісаў Гі Дэбор. Гэта добра бачна на прыкладзе пануючай да сённяшняга часу ў нашым метадалагічным і культурным полі марксісцкай

традыцыі (нароўні з «пазітывісцкай трактоўкай»), якая зыходзіць каранямі ў антычнасць (якая бярэ адтуль метады) і адносіцца да розных мысляроў-утапістаў, якія ў сваю чаргу «... імкнуліся толькі да завяршэння агульнай рацыянальнай сістэмы ... яны былі ўпэўненыя ў тым, што навуковы доказ будзе дзейнічаць на грамадства ... яны верылі нават у тое, што навука можа захапіць уладу ... канцэпцыя ўтапістаў не ўлічвала, што розныя сацыяльныя групы маюць свае інтарэсы ў існуючай сітуацыі ...» [2, с. 42]. Закладзеныя ў гэтай традыцыі супярэчнасці, яе скажэнні на гэтым этапе мелі для нас і, па ўсёй бачнасці, працягваюць несці негатыўны характар. Гэтая традыцыя па-ранейшаму ўстанаўлівае сваю манаполію на ісціну (праўду) (пры гэтым яна сама схільна да крытыкі, паколькі менавіта ў крытыцы перараджаецца яе праўдзівасць [4, с. 10–13]), якая выдатна ўпісваецца ў мадэль сённяшніх уладных інстытутаў (у выніку яна імі ж была ўтворана для ўласнага ўзнаўлення). Хоць у дыскурсіўным плане марксісцкая традыцыя не дэкларуецца, яна пры гэтым зыходзіць для нас ад пачатку канца, гэта значыць ад самой рэвалюцыі, якая нараджае саму ўладу і яе змяняе. Гэта добра відаць у палітычным вымярэнні (з лозунгамі справядлівага жыцця, якія актуальныя і сёння там, дзе гэтая традыцыя была ідэалогіяй). Стварэнне тэорый і метадалагічных канструктаў ў рацыянальным полі пры панаванні толькі адной ісціны, у дадзеным выпадку марксісцкай канцэпцыі (варта падкрэсліць ўжо скажонай праз іншы культурны пласт і часовай адрэзак), паказала, што яна ператвараецца ў татальную ідэалогію, аўтарытарную і таталітарную сістэму ў любым культурным полі, якія маюць свае спецыфічныя адрозненні [3, с. 936–937]. Напрыклад, СССР у перыяд Сталіна ці Кітай у час Мао. Магчыма, такое становішча трэба прызнаць як універсальны рух да новай стадыі чалавечага развіцця, да тэхна-таталітарнай сістэмы, завяршальным этапам якой з’яўляецца пабудова камуністычнага грамадства (хоць аналагічныя дзеянні адбываюцца і ў капіталістычнай фармацыі [5]) пры аднаасобным панаванні марксізму ў выглядзе групы людзей ці правадыра, дзе навука будзе панаваль і дэтэрмінаваль чалавечае жыццё, выкарыстоўваючы ўладу, атрыманую ад іх або дзякуючы ей. У гістарычным кантэксту гэтыя падзеі з’яўляюцца ілжывымі фактамі, бо канструююцца аднаасобна прыхільнікамі такога плана падзей і укладзеным у іх уласным сэнсам. Іншымі словамі, яны прайграваюць сваю сістэму каштоўнасцяў, улады і светаўладкавання праз навуковую аргументацыю і тэарэтычную пабудову, замяняючы яе іншымі бачаннямі свету, узведзены ў абсалют. Ілюстрацыяй і прыкладам гэтаму служыць «непрымірмая сварка паміж марксістамі і бакуністамі» закралена два асноўных аспекты: улада ў рэвалюцыйным грамадстве і арганізацыя сучаснага рабочага руху, прычым пры пераходзе ад аднаго аспекту да іншага працэсы мяняліся канцэпцыямі» [2, с. 47]. Тут выразна бачна, што ўжо не сам факт жадання стварыць ідэальнае грамадства пераважае над людзьмі, а барацьба за ўладу, якая пракралася ў рацыянальнасць і пераўтварылася там у сістэму каардынатаў, накіраваных праз рэвалюцыю на знішчэнне і пабудову ўласнай сістэмы, што паказвае абсурднасць самой гэтай барацьбы, дзе ні адзін бок не гатовы ісці на кампраміс. Пытанне заключаецца не ў ідэальным грамадстве, а ў барацьбе за ўладу, прыкрытыя лозунгамі марксізму, узнятага у праўду (хоць сам Маркс казаў, што варта «... пасля вячэры аддавацца крытыцы ...» [1, с. 32]), і ператварэнне гэтага канцэпта ў рэлігію. Зноў жа прыкладам гэтаму служыць супрацьстаянне Сталіна і Троцкага, дзе сцэна спектакля заканчваецца фізічным знішчэннем апанента, якія разам падзяляюць адны і тыя ж каштоўнасці.

Таму галоўнае пытанне заключаецца ў наступным: якую ролю ў гэтым спектаклі гуляюць гуманітарныя навукі і на якім баку яны знаходзяцца — улады або рацыяналізму, доўгу або жадання? І ў канчатковым выніку якой нас, глядачоў (грамадства), чакае наступны акт гэтага спектакля?

Крыніцы

1. *Маркс, К.* Сочинения : в 30 т. / К. Маркс, Ф. Энгельс.— 2-е изд.— М. : Госполитиздат, 1954.— Т. 3: 1845–1847.— 630 с.

2. *Дебор, Ги Эрнест.* Общество спектакля / Ги Дебор. — М. : Лоуоq (Радек), 2000. — 183 с.
3. *Рассел, Б.* История западной философии и ее связи с политическими и социальными условиями от Античности до наших дней / Б. Рассел. — М. : Акад. проект, 2009. — 1008 с.
4. *Сартр, Ж.-П.* Проблемы метода / Ж.-П. Сартр. — М. : Акад. проект, 2008. — 221 с.
5. The Rise Of Totalitarian Technology [Electronic resource] // Forbes (magazine). — Mode of access: <https://www.forbes.com/sites/neilhowe/2019/03/06/the-rise-of-totalitarian-technology/#f943430a5c11/>. — Date of access: 27.01.2020.

<http://edoc.bseu.by/>

*И.Е. Киселёв, канд. филос. наук, доцент
igor.kiselev48@gmail.com
БГЭУ (Минск)*

ПРОБЛЕМА МЕНТАЛИТЕТА В УСЛОВИЯХ ПОСТИНДУСТРИАЛЬНОГО ОБЩЕСТВА

В условиях формирования постиндустриального общества центр тяжести из материальной сферы перемещается в культурологическую и социальную. Показатели качества жизни становятся основными критериями общественного прогресса. С этим связано понятие «менталитет». Эта категория пока еще не получила определенного научного статуса, но она имеет весьма конкретное значение в теоретическом и практическом планах.

Существуют разные определения данного понятия. Не вдаваясь в их анализ, можно сказать, что менталитет формируется в зависимости от традиций, культуры, социальных структур и т.д. Некоторые авторы определяют менталитет и через такую характеристику, как социокультурный код (В.С. Степин).

При этом следует различать менталитет национально-исторический и социально-экономический. Последний имеет динамичный характер, он более ситуативен, подвержен изменениям. Проведенные исследования в области экономической психологии показали, что в менталитете белорусов пока слабо представлены такие ценности, как труд, богатство, инициатива, самостоятельность. Однако в сознании значительного количества людей преобладают такие, как власть, равенство, несамостоятельность, пассивность, что оказывает тормозящее воздействие на социальную активность членов общества.

Все эти вопросы требуют глубоких и основательных исследований. Поэтому проблемы экономической ментологии являются перспективным направлением как в теоретическом, так и в практическом планах. Эти исследования нуждаются в междисциплинарной методологии.

<http://edoc.bseu.by/>

*Т.П. Короткая, д-р филос. наук, профессор
korotkaya_tp@tut.by
БГЭУ (Минск)*

ОБРАЗ НАУКИ В СОВРЕМЕННОМ РЕЛИГИОЗНОМ СОЗНАНИИ

Современное религиозное сознание — явление сложное и неоднозначное. Важнейшим слагаемым этого феномена являются так называемые новые религиозные движения, определяемые по-разному: религии нового века, нетрадиционные культы, неокульты и т.п. Новые религиозные движения не имеют института церкви в традиционном понимании. В них практикуются такие формы организации, как коммуны, семьи, центры, миссии и т.п. Как правило, нет богослужения в собственном смысле слова. Акцент делается на различных формах практической деятельности — миссионерстве, финансовом обеспечении общины. Религиозная деятельность эклектична, строится на основе разных источников, идей, разнообразных практик. Зачастую этот пестрый набор состоит из техник, заимствованных у ин-